

KETONOIDANLUKKO 1 • 2014

Vanha-Suomen perinnosaistayhdistys ry
Egentliga Finlands kulturmärföring rf

SAARISTON RENGASTIEN PERINNEMAISEMAT

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys ry. (Egentliga Finlands kulturmärksförening rf.) on sitoutumaton ja vannoutunut perinnemaisemien äänenkannattaja. Yhdistys tekee työtä monella eri rintamalla, jotta luonnon monimuotoisuuden keitaissa monipuolinen lajisto voisi säilyä ja jotta tulevatkin sukupolvet saisivat ihastella kauniita niittyjämme ja hakamaita. Yhdistys järjestää retkiä, kursseja, talkoita ja muita tapahtumia sekä tekee yhteistyötä muiden samanmielisten kanssa.

HALLITUS 2014:

Puheenjohtaja: **Ritva Kemppainen**, Turku, ritva.kemppainen@pp1.inet.fi, puh. 0400 787 905
Varapuheenjohtaja: **Maija Mussaari**, Turku, maija@mussaari.fi, puh. 040 556 7794
Sihteeri: **Maria Yli-Renko**, Turku, mtylre@utu.fi, puh. 040 861 4722
Taloudenhoitaja: **Anni Karhunen**, Turku, greenbear.anni@gmail.com
Eriika Lundström, Turku, thelundstrom@gmail.com, puh. 040 717 8797
Kimmo Härjämäki, Turku, kimmo.harjamaki@gmail.com, puh. 040 519 6545
Tuuli Pakkanen, Pyhämaa, pakkatuu@gmail.com
Traci Birge, Turku, traci.birge@gmail.com

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistyksen toimintaan voi tutustua osoitteessa **perinnemaisemat.fi**. Halikossa sijaitsevan Kotiniityn maisema kohenee vuosi vuodelta raivauksien ja reippaan lammaskatraan toimesta. Kotiniittyyn voit tutustua osoitteessa **www.kotiniitty.net**. Sivut tullaan uudistamaan vuoden 2015 aikana.

Yhdistyksen osoite:

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys,
c/o Karhunen, Pääskynlento 16 A 4,
20610 TURKU

Tilinumero: Someron säästöpankki 432710-245304, IBAN: FI18 4327 1020 0453 04
Jäsenmaksu 2015: 12 euroa ja kannatusjäsenmaksu 100 euroa.

Ketonoidanlukko 1/2014:

Päätoimittaja: Maria Yli-Renko
Etukannen kuva: © Maija Mussaari
Takakannen kuva: © Kimmo Härjämäki
Taitto: Pirjo Toivio
Painopaikka: KopioNiini Oy, Turku 2014
Painos: 500 kpl

© Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys ry. 2014

Saariston rengastie on nimenä tuttu, mutta moniko on lenkin kiertänyt? Niinpä, monelle Lapin ruska tai naapurimaiden perinnemaisemat ovat tutumpia kuin lähellä sijaitsevan saaristoluontomme helmet. Itsekin lounaisrannikon asukkina on pitänyt tähän kesään asti myöntää, että koko rengastienlenkki on jäänyt haaveksi erinäisten tekosyiden takia, vaikka tämän Euroopassakin ainutlaatuisen saariston laidalla olen suuren osan elämästäni asunut.

Varsinais-Suomen perinnemaisemayhdistys päätti ottaa vuoden 2014 jäsenlehtensä teemaksi Saariston rengastien perinnemaisemat. Lehdestä voitte lukea niin kohdekuvauksia, kuin kokeumuksiamme rengastien ainutlaatuisista perinnemaisemista ja vinkkejä miten niihin pääsee tutustumaan.

Omalla kohdallani pitkäaikainen haaveeni toteutui, kun heinäkuun helteimpänä päivänä päätimme lyhyen pohdinnan jälkeen lähteä kiertämään pyörällä Saariston rengastietä. Lauk-

kujen pakkaamiseen suosittelen käyttämään aikaa enemmän kuin puoli tuntia, mutta onneksi kesäaikaan matkanvarrelta löytyy kauppoja, joista puuttuvia tarvikkeita voi ostaa. Matka oli mielenkiintoisia paikkoja ja pysähdyksiä täynnä, joten ohessa kuvaus muutamasta etapista lyhyesti.

Ensimmäinen päivä

Mittari näytti Turussa +30 astetta, keli oli siis hyvä hypätä pyörän selkään. Alkumatka sujui reipasta vauhtia Kaarinan Kuusiston ja Paraisten Kirjalansaaren läpi. Maisemat muuttuivat kilometri toisensa jälkeen enemmän saaristomaiseksi, männyt olivat matalia, peltojen metsäsaarekkeet kallioisia ja katajaisia, ja pientareiden kasvilajisto muuttui mannerta monipuolisemmaksi. Vauhdikas alkumatka vaati veronsa, joten muutaman tunnin pyöräilyn jälkeen oli hoidettava suolatasapaino kuntoon Paraisilla. Keskustan läpi pyöräillessä kannattaa piipahtaa vaikka ihmettelemään näköalapaikalta laajaa

kalkkilouhosta. Louhoksen kalkkipölyn vuoksi lähiniityillä ja metsissä kasvaa Suomen oloissa useita harvinaisia kalkkinsuosijoita, kuten kämmeköitä.

Matka jatkui ja kuumuus ei helpottanut iltapäivälläkään, joten Sattmarkin kahvilan kohdalla oli seuraava pysähdys ja ensimmäinen virkistävä pulahdus meriveteen. Uimakeikan jälkeen oltiin pian Lenholmenissa, jossa perinnemaisemafriikin oli pakko ulkoiluttaa kameraa. Tarkemmin alueen lajistosta voi lukea tästä lehdestä Ritva Kemppaisen jutusta.

Aurinko loistaa oranssina matalalla, kun saavuimme Parainen–Nauvo lossille. Ensimmäisen retkipäivän innosta johtuen emme vieläkaan malttaneet pysähtyä vaikka ilta alkoi jo hämärtää, joten päätimme polkaista vielä Nauvoon asti. Nauvoon saavuimme nälkäisinä iltahämärissä, mutta satamarannassa meidät pelastivat avoimena olevat ravintolat. Saaristossa kannataisi toki kesäaikaan hyödyntää hyviä majoituspalveluita, mutta me olimme päättäneet tehdä tämän retken oma-toimiteltailun merkeissä, seuraavaksi olikin vuorossa kesäyön hämärissä telttapaikan haku. Varsin nopeasti löytyikin suojainen poukama hienon kivikorannan kupeessa. Yöuinti, leirin pystytys ja 60 pyöräilyä kilometriä takana, joten pitkään ei tarvinnut miettiä tuleeko uni vai ei vaikka teltanpohjalla jokunen kivi ja kanto töröttikin.

Kuva: Traci Birge

Wattskastin niittyjä.
Kuva: Kimmo Härjämäki

Toinen päivä

Koska edellisen päivän rypistyksen jälkeen olimme jo melkein päätyneet saariston sydämeen, päätimme viettää matalatempoisemman hellepäivän. Matka sujuikin leppoisasti rantaniittyjen käärmeenkieliä bongaillessa, rantakallioilla makoillessa ja kauniin vihreässä vedessä pulikoidessa. Aurajoen saviseen veteen tottuneena kirkas merivesi tuntui ja näytti upealta.

Matkan edetessä lajistosiilmä poimi pientareilta yhä enemmän saaristolajeja ja perinnemaisemien kasveja: verikurjenpolvia, neidonkieltä ja mattomaisina kasvustoina levittyviä kissankäpäliä ja ketoneilikoita.

Matka eteni kohti seuraavaa etappia Korppoon Wattkastia. Ennen tätä reisiä olin itse piipahtanut alueella noin

10 vuotta sitten, jolloin saarelle piti vielä mennä lossilla ja ympäristö oli varsin umpeenkasvanut. Nyt saaria yhdisti korkea silta ja lähes joka puolella näkyi laiduneläimiä ja avoimeksi muuttunutta perinnemaisemaa.

Matka yhä syvemmälle saaristoon jatkui pitemmällä lossimatalla Galtbystä Houtskarın Kittuisiin. Tie kiemurteli kauniin ja pienipiirteisen saaristomiljöön läpi. Nälkä kurni taas, joten loppumatka sujui vauhdikkaasti päämääränä Houtskarın keskusta ja venerannan ravintola. Päivää oli vielä jäljellä, eikä saaresta kannattanut pitää kiirettä pois, joten loppuilta olikin aikaa kierrellä Houtskaria ja tutustua mm. saaren kauniiseen puukirkkoon.

Ilta alkoi jo hämärtää, mutta retkellä nälkä kasvoi syödessä. Seuraavana oli vuorossa pyöräseikkailu metsäpolkujen läpi kohti länttä ja lopulta päädyimme saaren länsirannikon Borgbergin näköalatornille, josta oli hienoa seurata helteisen päivän oranssina loistavaa auringonlaskua ja etsiä lähistöltä teltta- paikka.

Kolmas päivä

Helteinen aamu taas! Kaupan kautta suuntasimme kohti Houtskarın vene- satamaa, jossa meille tarjoutui loistava mahdollisuus tehdä reittimuutos. Reittiliikennettä hoitavalla postiveneellä ei

Brändön gneissijuovia.
Kuva: Kimmo Härjämäki

ollut kuin vähän tavaraa saariin kuljetettavaksi, joten pyörät mahtuivat hyvin kyytiin ja pikkusaarien välistä kiemurteleva venematka kohti Brändö-tä alkoi!

Torsholmaa lähestyessä saattoi todeta, että nyt ollaan Ahvenanmaalla, syvässä saaristossa: kallion laet olivat puutomia, vain niiden notkelmissa kasvoi maanmyötäisiä katajia. Kierros Brändössä alkoi tutustumalla Torsholman uuteen näköalatorniin ja pähkäilyllä menemmekö Ahvenmaan pääsaarelle asti, vai jatketaanko tästä eteenpäin. Päädyttiin kiertelemään Brändötä, joka oli täynnä maisemallisesti kaunista, joskin harmillisen umpeenkasvanutta perinnemaisemaa. Tie kiemurteli siltoineen lukuisten alueen saariryppäiden läpi. Saaren keskiosassa olikin taas

loistava paikka majoittua ja ihmetellä saaren erikoista geologiaa. Saaresta löytyy merkkejä kallioperän synnystä ja jääkauden jättämistä jäljistä. Graniittikallioiden keskeltä löytyy upeita tummia gneissijuovia.

Neljäs päivä

Houtskarista suunnattiin kohti pohjoista tutkimaan Vuosnaisten lautta-aikatauluja. Aikaa oli iltapäivään asti, joten jatkoimme matkaa kohti idyllistä Jurmon saarta, jonka maisemista voitte tarkemmin lukea tässä lehdessä Ari Stenmanin jutusta.

Jurmasta palattuamme kuin sattumalta rannassa odotti paikallisliikenteen bussi Torsholma-Turku. Itsellenikin kyseinen linja oli täysin tuntematon.

Hiljaisella reitillä polkupyörät mahtuivat hyvin kyytiin ja nopeita käännöksiä ja muutoksia täynnä ollut matka lopuikin mukavasti ukkoskuuroja bussin ikkunasta ihastellen, matkalla kohti Turkua.

Neljän päivän seikkailu ja upeat perinnemaisemat jäivät takuulla mieleen. Paremmalla suunnittelulla voisi kenties löytää enemmän lajeja ja kohteita bongattavaksi, mutta ex tempore -käännöksiä pyöräretkellä ei voita mikään!

Lisätietoja ja ohjeita retkeilystä

Saariston rengastieillä löydät osoitteesta www.saaristonrengastie.fi

Käärmeenpistonyrttiä Brändössä.

Kuva: Kimmo Härjämäki

Brändön Jurmo – palkitseva poikkeama Saariston rengastieltä

Ari Stenman

Matkustimme Ahvenanmaan Jurmoon syyskuun puolenvälin tienoilla, syksyn ollessa kauneimmillaan. Mantereelta Jurmoon pääsee parhaiten Kustavin Vuosnaista, jossa Vartsalan lossille saapuessamme jouduimme odottamaan vajaan tunnin. Ennen meitä meni täysi lossi kulkijoita, ja kun lautta tuli takaisin, pääsimme jo jonon etupäähän. Kolmannella vuorolla pääsimme vihdoinkin yli Vuosnaisiin johtavan tien päähän ja ajoimme pikaisesti Vuosnaisten parkkipaikalle.

Siellä kasasimme auton tavaratilaan purettu polkupyörämme ja veimme ne satulalaukuin lastattuina yhteysalukselle, jossa syksyn tullen ei enää välitetty rahastaa sen kummemmin polku- kuin moottoripyöräilijöitäkään. Neljäkymmenenviiden minuutin merimatkan jälkeen totesimme olevamme Oolannissa, jossa pääsimme jatkoyhteydelle välittömästi, kun Åvasta Jurmoon matkaava M/S Doppingen odotti Kustavista saapuvaa lautta. Lyhyen matkan jälkeen aukesi keulaportin takaa idyllinen saaristolaiskylä, Jurmo.

Majoituimme saaren vanhalle, nykyään retkeilymajana toimivalle koululle, jonka opetustoiminnan kuulimme loppuneen vuonna 1986 – siis 28 vuotta sitten. Me ja perheemme nuoriso, joka tuli myöhäisemmällä lautalla, olimme Jurmon vanhan kansakoulun ainoat asukkaat tuona kesäisenä syysviikonloppuna.

Vastaanotossa oli käsin kirjoitettu lappu ja vuodevaatteet, ja vietyämme tavaramme huoneeseen lähdimme polkupyörillämme tutustumaan saaren

Jurmon idyllinen saaristokylä on vain lyhyen merimatkan päässä Brändön Åvasta.

Kuva: Tuuli Pakkanen

Jurmossa on vaikea olla törmäämättä joka puolella laiduntaviin sarvipäihin.

Kuva: Antti Arekallio

syyskuiseen iltaan. Valitsimme umpimähkään tien koulun vierestä, ja päädyimme ihanaan, joskin jo hyvin hämärään rantamaisemaan, jossa oli kunnioitusta herättävää ylämaankarjaa laiduntamassa. Aamulla havaitsimme, että majapaikkamme vieressäkin laiduntaa hieman pienempikokoisia sarvipäitä. Ylämaankarjaa onkin saarella rutkasti enemmän kuin asukkaita, ja aitauksiin törmäsi joka puolella. Saarelle on tehty myös hienot näköalat tarjoava näkötorni ja sen sivuitse kulkeva muutaman kilometrin pituinen luontopolku.

Jurmossa asuu nykyisin vakituisesti noin 30 henkeä. Vanha koulu toi kulikijan mieleen ajat entiset, jolloin saaren vakituinen asukasluku oli kymmenkertainen, ja saarella toimi ympärivuotisesti koulu ja kolme kauppaa. Nykyisin kauppa on auki aamuisin tunnin, iltaisin nelisen tuntia, mutta hyvä niinkin. Vaikka vakituinen asutus on kymmenen prosenttia entisestä, ovat talojen omistajat kuitenkin pitäneet ja vaalineet rakennuksiaan. Vaikka moni asuu nykyisin Ruotsissa, palataan kotikonnuille kuitenkin viikonloppujen tai lomien ajaksi. Kesäisin saaren asukasluku moninkertaistuu.

Mantereella asuvan voi olla vaikea hahmottaa sitä, että kun saaristolainen vie lastaan vaikkapa hammaslääkäriin, se merkitsee kokonaisen vuorokauden kestävästä tapahtumasarjasta. On mentävä yhteysaluksella Maarianhaminaan, jossa hammaslääkäri on, yövyttävä siellä, ja seuraavana aamuna kello 5 aloitetaan kotimatka. Julkinen liikenne tarkoittaa yhteysaluksia. Tieosuuksilla bussi kulkee kesäisin Brändössä kerran päivässä, muuna aikana julkista liikennettä ei ole.

Jurmo tuntuu siis käyvän sinnikästä viivytystaistelua. Vaikka osa taloista on vapaa-ajankäytössä, jäljellä oleva väestö taistelee tarmokkaasti ja ilmeisen menestyksellisesti tyhjentyä vastaan. Vakinaisten asukkaiden välinen yhteistyö ja avunanto toimivat mutkattomasti. Ylämaankarjaa kasvatetaan ja vaalitaan, ja valmiit tuotteet jalostetaan ja myydään saarelaisten omin voimin omasta kaupasta. Siinä sivussa ylläpidetään merkittävää kulttuuriperintöä, jurmolaista perinnemaisemaa rantaniittyineen ja kotoineen.

Lounaissaaristolainen toivottaa tuolle taistelulle menestystä ja onnea! ■

Jurmon näkötorjista aukeaa näkymä Jurmon kylään.

Kuva: Tuuli Pakkanen

Jurmon kohteet ovat saavutettavissa ilman pyörääkin, mutta halutessaan pyörän voi vuokrata kyläkaupasta.

Kuva: Tuuli Pakkanen

Monimuotoiset, kauniit laidunmaat ovat vähentyneet murtoosaan entisestään ja monet näiden elinympäristöjen kasvi- ja eläinlajit taantuneet. Onneksi laiduntavat eläimet ovat estäneet usean vanhan niityn umpeenkasvun. Hevosten alati kasvava lukumäärä tekee niistä merkittävän vaihtoehdon maisemanhoitotöihin. Laiduntaminen hyödyttää lisäksi hevosten hyvinvointia. Ne ovat luonnostaan liikkujia, ja laajat laitumet mahdollistavat niille kävelyn lisäksi vauhdikkaammat pyrähdykset.

Hevoslaidunnus on mitä parhain tapa lisätä luonnon monimuotoisuutta ja monen uhanalaisen eliölajin viihtyvyyttä. Hevoset syövät valikoivasti ja laidunnettu alue onkin hevosten jäljiltä vaihteleva: tarkkaan lyhyeksi kaluttuja alueita värittävät syömättä jääneet kasvillisuuslaikut, jotka hyödyttävät mm. perhosia. Hevoset pitävät esimerkiksi voikukista ja valkoapilasta, mutta jättävät mm. metsäkurjenpolven ja päivänkakkaran muille. Monet lantakuoriaislajit, jotka ovat kärsineet perinteisen laidunnuksen vähentyessä, viihtyvät puolestaan hevosten lantaläjissä.

Luonnollisesti laitumella

Laidunnus on merkittävä kunnon kohottaja eläimille. Esimerkiksi luonnostaan paljon liikkuvalla hevosella laajat laitumet mahdollistavat kävelyn lisäksi vauhdikkaammat pyrähdykset. Tällainen luontainen liikunta vahvistaa lihaksistoa ja luustoa. Liikunnan lisäksi laidunnus edesauttaa myös muuta hevoselle luontaista käyttäytymistä kuten syömisen pää alhaalla ja hevosen rytmissä eli pieniä määriä ympäri vuorokauden. Laumakäyttäytyminen vahvistuu ja sosiaalinen elämä vilkastuu vapaassa laumassa.

Eri eläinlajit laiduntavat hieman eri menetelmin. Hevosten laidunnus eroaa muiden eläinlajien laidunnuksesta lähinnä liikkumistarpeensa ja kavioiden kuluttavan vaikutuksen suhteen. Siksi hevonen ei sovi laiduntamaan herkkiä alueita, joilla kasvaa arvokkaita, suojeltavia kasveja tai kiinteitä muinaisjäännöksiä. Lisäksi hevoset saattavat vaurioittaa puita, joita kannattaakin suojata tarvittaessa. Lahopuut tuovat toisaalta oman lisänsä alueen monimuotoisuuteen.

Ravihevoset rentoutuvat laitumella

Haastattelimme lehteämme varten hevoslaidunnuksen asiantuntijaa, Harri Jalosta. Harri kasvattaa Salon Kii-kalassa lihakarjaa sekä ravihevosia. Eläimet saavat viettää kesänsä laitumella vapaasti liikkuen ja ravintonsa valikoiden. Laitumina on sekä peltoa että luonnonlaitumia. Harri laiduntaa hevosiaan, koska siitä saa iloa sekä eläimet että ihmiset. Hänen mielestään hevosten saadessa olla luonnollisesti laumassa laitumella ne oppivat hevosten tavoille – ja silloin ihmistenkin on helpompi toimia niiden kanssa. Samalla laitumella on hyvä olla riittävä määrä eri-ikäisiä eläimiä, jotta laumakäyttäytymisestä saadaan paras mahdollinen hyöty. Esimerkiksi vanhemmat tammat ovat oivallisia opettajia nuorille varsoille.

Hevosten terveys kohenee laitumella. Laajat laitumet mahdollistavat luonnollisen liikkumisen ja hevoset voivat liikkua jopa kymmeniä kilometrejä päivässä. Laidunnus vaikuttaa positiivisesti myös hevosten ruuansulatukseen, sillä hevoset syövät luonnostaan usein, mutta pieniä määriä kerrallaan.

Laitumella siis mahatkin tulevat kuntoon siinä samalla, kun taas tallissa jatkuva rehunsaanti on vaikeammin järjestettävää. Ulkoilu vaikuttaa myös hengityselimiin, ja yskät vähenevät laitumella. Lisäksi leppoisa laidunnus vähentää eläinten stressiä ja rauhoittaa niitä, kun hevosistakin toiset stressaantuvat helpommin kuin toiset. Harrin mukaan hyvillä laitumilla hevoset voivat lihoakin ja esimerkiksi treenissä olevat ravurit laiduntavat usein köyhemmillä laitumilla. Suurin osa hevosista on laitumella myös öisin. Ainoastaan oriit ja usein treenissä olevat hevoset otetaan varmuuden vuoksi yöksi talliin. Harri kertoo, että monella ravitallilla hevosia laidunnetaan. Se on hyvä asia paitsi eläimille ja ihmisille myös maaseutumaisemalle, hän lisää.

Hevoset laiduntavat rantaniityllä Paraisten Nauvossa sijaitsevan Korsnäs Östergårdin ympäristössä.
Kuva: Korsnäs Östergård, Kirsi Andersson

LENHOLMEN – lajiparatiisi tammivanhusten suojissa

Lenholmen sijaitsee Saaristotien varrella, Paraisten keskustasta noin 9 kilometriä lounaaseen. Sattmarkin sil-
lan jälkeen Saaristotie kaartuu jyrkästi
oikealle lähes takaisin tulosuuntaansa,
ylittää kapean suntin ja avautuu lähes
eksoottiseen Etelä-Euroopan mieleen
tuovaan maisemaan – avointa rantaa
vasten erottuvat etelärinteessä upeat
hakamaan puuvanhukset, joista iäk-
käämmät ovat jo kaatuneet lahopuu-
hyönteisten ja kääpien iloksi. Jos olet
liikkeellä keväällä, keltaiset kevätesikot
ja käenrieskat toivottavat sinut terve-
tulleeeksi. Tätä itäisintä osaa suojelualue-
esta – hakaa ja rantaniittyä – onkin
laidunnettu yhtäjaksoisesti vuosisatoja
(1600–1700-luvun vaihteesta) ja se nä-
kyy myös maiseman rakenteessa.

Itseäni maisema sykähdyttää aina uu-
delleen, sillä lapsuuteni mökkitie kulki
järeiden tammien välistä alas rantaniit-
tylle, jossa lehmät ja niiden jättämät
läjät olivat aina yhtä ilahduttava näky.
Ajoimme läpi niityn oranssilla tippa-
rellulla, joka keikkui iloisesti nurmi-

lauhamättäillä. Auton jätimme itäisen
rinteen tammien lomaan, suljimme
lehmihaan veräjän ja kävelimme ta-
varoinemme katajaisen rinteen poikki
mökillemme, joka sijaitsi niittyauki-
olla kuusien keskellä. Olimme saaneet
vuokralle tämän paratiisin, jossa kur-
kin katajiin toiveissani nähdä peu-
kalaisen pikkuruinen pesä, kahlasin
valkovuokkomeressä, uin käsipohjaa
rantakaislikossa, leikin hiekkarannal-
la ja kuumimpina kesäpäivinä suurten
kuusten varjossa.

Kuusi olikin päässyt alueen keski-
osilla valtaamaan suurimman osan
hakamaista sen jälkeen, kun niiden
laidunnus oli päättynyt 1950-luvul-
la. Varjostavat kuuset on nyt kaadettu
tammien, lehmusten ja haapojen tieltä.
Kunnostusten jälkeen alue on puhjen-
nut uuteen kukoistukseensa. Tammi-
ja lehmushakoja, lehtoja ja rantaniit-
tyjä sisältävä kohde on ainutlaatuinen.
Valtakunnallisesti arvokas perinne-
maisema rajoittuu Mattholmsfladanin
rantojensuojeluohjelman kosteikkoi-
hin, muodostaen kansainvälisestikin

arvokkaan luontokohteen. Onkin suo-
rastaan synty jättää poikkeamatta ren-
gastieltä tutustumaan sisäsaaristomme
helmeen! Pysäköintialueen opastau-
luilta alkava, hakamaiden läpi kulke-
va, vajaan kahden kilometrin pituinen
luontopolku kertoo suojelualueen eri-
tyispiirteistä.

Mistä Lenholmen on sitten tehty?
Maisemaa hallitsevista järeistä tam-
mivanhuksista ryhmäisine oksineen,
ryhdikkäistä pylväskatajista. Keväisen
heleästä viherryksestä vuokko- ja kiu-
runkannusmattoineen. Kesän lehti-
puiden hämyisessä varjossa viihtyvistä
tuoksuvista lehdokeista ja lehväsamma-
lista. Syksyn saapuessa muuttavista lin-
nuista, paksujen tammienlehtimattojen
kahinasta, kellastuvista ruovikoista ja
kosteina kiiltävistä sienistä ja käävis-
tä. Talvella maisema hiljentyä valkean,
harmaan ja mustan värimaailmaan,
mutta sumuisen harmaassa säässäkin
tunnelma on mystisen vaikuttava – kal-
jut rungot ja tyhjä hiljaisuus. Vain tiais-
parvet ja puukiipijä kaivelevat kaarnan
koloista hyönteisiä ja kauriit kuoputta-
vat lumen alta viimeisiä tammenterhoja.

Lenholmenin läheisillä rantaniityillä laidunnetaan.
Kuva: Kimmo Härjämäki

Lenholmenista löytyy jokaiselle jotakin

Sieni- ja kovakuoriaislajistoltaan kohde on maassamme ainutlaatuinen. Alueella on tavattu toistakymmentä uhanalaista lajia. Tammihakamaalla kasvaa sienierikoisuuksia, joita ei tavata missään muualla maassamme. Tattiharvinaisuuksia ovat laidunalueilla viihtyvät harmaanvalkoinen juurtotatti, tiilenruskea häräntatti ja vaaleanharmaankeltainen kalvastatti. Kääpäharvinaisuuksien (kuten sokkelo-, koppelo-, pähkinä- ja isokarvakääpä) lisäksi vanhoja tammia lahottavat muutkin käävät on helppo satunnaisenkin vierailijan havaita: verenpunainen häränkieli ja keltainen rikkikääpä loistavat kauas. Lehmuksella viihtyvä pärnäjäärä on yksi Lenholmenin tyypillisimmistä kuoriaisista. Lahopimikkä viihtyy nimensä mukaisesti lahopuissa, samoin kuin hartosienipimikkä. Harvinaisin on puolestaan harmaan, mustan ja keltaisen kirjava vennäjäärä.

Lintujen ystäviä kiehtoo varmasti eniten fladan kosteikkolinnusto. Kahlaajien, harmaasorsien ja punasotkien seuraaminen onkin helppoa alueen länsiosasta sijaitsevalta lintutornilta käsin, mutta matkalla sinne voi ihastella sirittäjän sirinää, mustaapääkertun huilusoiteja tai kultarinnan kaunista lavertelua, sekä nähdä lahopuita koputtelevan pikkutikan tai vihertävän harmaapäätikan, jonka tunnistaa helposti myös lyhyistä ”kyy kyy” -huudoistaan. Myös lehtopöllön huhuilun tai kaulushaikaran puhalluksen voi kuulla hämärän aikaan. Ruisrääkän räksytyksen kuulee parhaiten kesäisinä.

Lenholmenin historia

Lenholmenin suojelualue kuuluu 129 hehtaarin laajuiseen Natura-alueeseen. Yksityiset suojelualueet perustettiin 1980-luvulla maanomistajan aloitteesta ja valtion (lehtojensuojelualue) 90-luvun alussa. Luontotyypeistä arvokkaimmat ovat tammihaat, jalopuulehdot ja rantaniityt. Suurin osa lähes 30 uhanalaisesta lajista on riippuvainen tammista, joista vanhimmat ovat 300–450-vuotiaita.

Kuva: Ritva Kemppäinen

Lenholmenin lajistoa

Hakamaita, metsälaitumia, niittyjä ja rantaniittyjä hoidetaan laiduntamalla nautakarjaa. Perinnemaisemien huomionarvoista lajistoa ovat mm. iharuusu, ketoneilikka, hakamaapöimulehti, heinäratamo, ketopiippo, mäkikaura, jänkä, hina, nurmitatar, keväthanhikki, sikoangervo, rantahirvenjuuri, syylälinnunherne, nurmilaukka ja niittyliutukka. Kasvilajeista harvinaisin lienee uhanalainen suippoliuksiaorapihlaja. Myös harvinaistuneen, kauniskukkaisen heinän, niityräpelön voi tavata alueella. Lehtokasveista esiintyy mm. kevätlinnunhernettä, mukulaleinikkiä, imikkää, lehto-orvokkia ja tuoksutamaraa. Kasviharrastajan on syytä pistäytyä alueella myös keväisin, sillä silloin lehdon kevätaspektin kasvit ovat edustavimmillaan. Äitienpäivän aikaan sinivuokot, valkovuokot ja hennonliilat kiurunkannukset peittävät

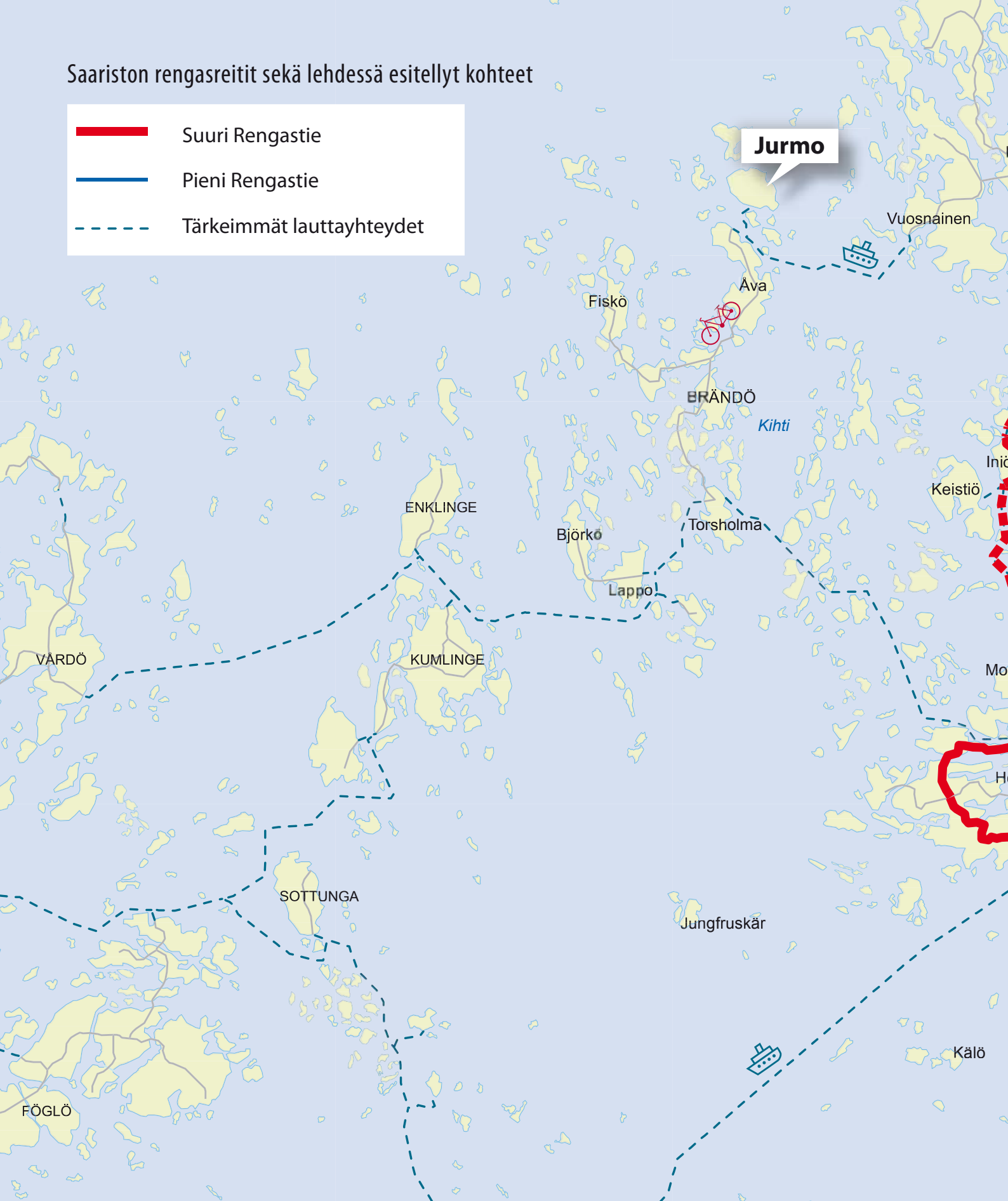
mattomaisia kasvustoina vielä lehdetömien puiden aluskasvillisuutta. On kuitenkin hyvä muistaa, että keväällä ja alkukesällä (15.4.–30.6.) on syytä pysytellä yksinomaan luontopolulla.

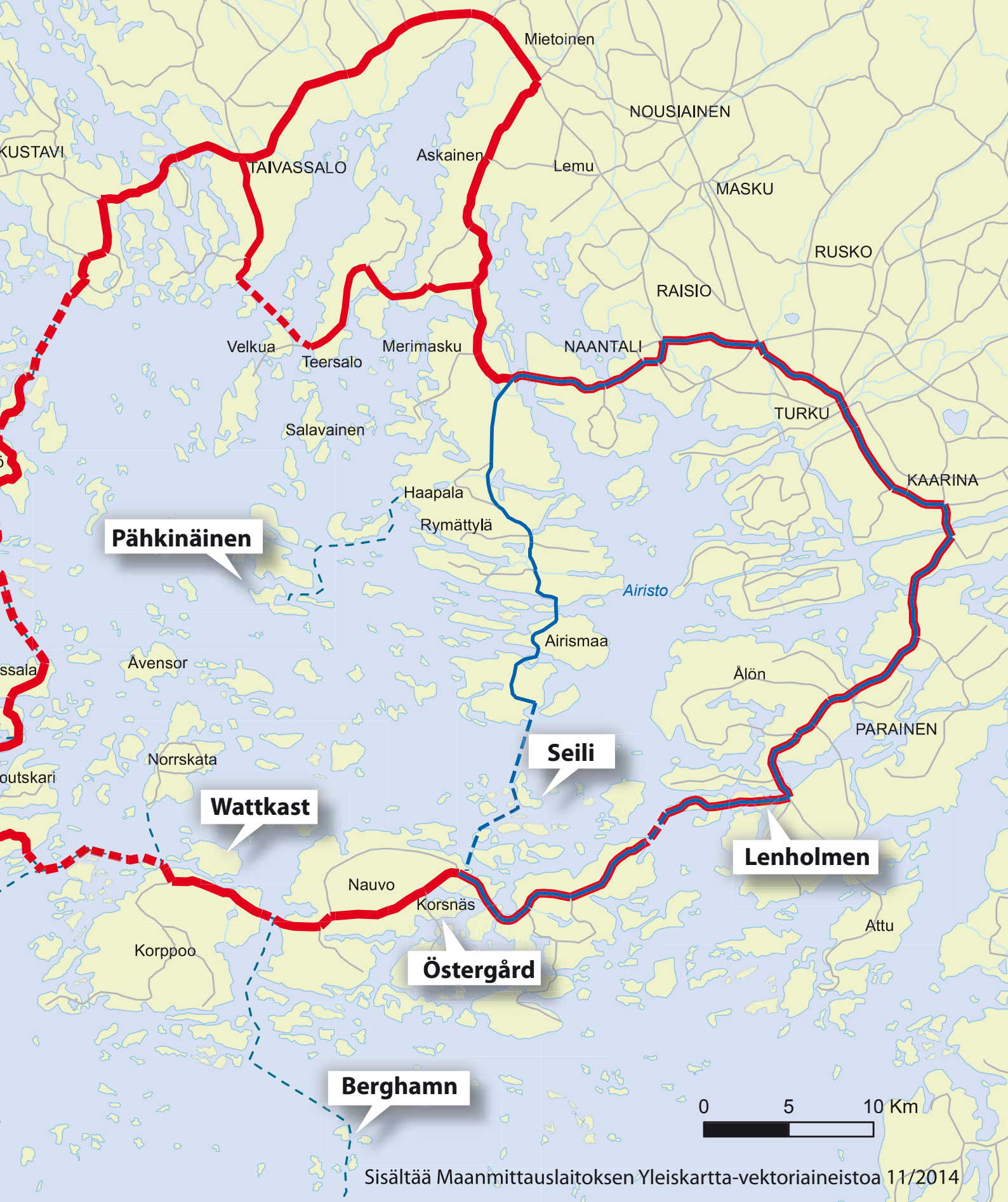
Itiökasviharrastusta aloittelevalle Lenholmen on aarreaitta, josta voi tavata useita vaateliaita lehväsamalia, niittyjen ja metsänpohjan sammalia kuten lehtonokkasammal ja lehtosiipisammal, mutta tietenkin myös lukuisia puunrungoilla tavattavia epifyttisammalia. Runsaasta lehtipuiden jäkälälajistosta puhumattakaan, mm. raidankeuhkojäkälä ja puistoruskokarve esiintyvät alueella. Myös tammella kasvavan jalokultajäkälän ainoa kasvupaikka Suomessa on täällä.

Monimuotoisten avointen, puoliavointen ympäristöjen ja lehtojen vaihtelun myötä myös alueen perhoslajisto on runsas, lähes 400 perhoslajia. Alueella voikin tavata sekä iso- että pikkupöllön. Lenholmenin lajirikkaus onkin päätähuimaavaa, tervemenoa huumaantumaa! ■

Saariston rengasreitit sekä lehdessä esitellyt kohteet

	Suuri Rengastie
	Pieni Rengastie
	Tärkeimmät lauttayhteydet

Sisältää Maanmittauslaitoksen Yleiskartta-vektoriaineistoa 11/2014

Rymättylän saaristossa sijaitseva Pähkinäinen oli aiemmin ns. Pikku Rengastien varrella, jolloin siellä saattoi poiketa matkalla Rymättylästä Nauvoon tai päinvastoin. Vielä aikaisemmin saarelle pääsi suoraan Turun keskustasta Aurajoen pielestä vesibussilla. Nykyään Pähkinäisiin yhteyksaluksilla matkaava joutuu tekemään sinne erillisen reissun – joka kyllä kannattaa. Kesällä aikataulut antavat enemmän valinnanvaraa, mutta jo syyskuussa viikonloppureissu yhteyksaluksia hyväksi käyttäen ei enää onnistu. Niinpä saari on erityisesti oma-toimiveneilijöiden suosiossa.

Hippoksen laitumesta ulkoilusaareksi

Pakinaisten kartanolle aikoinaan kuulunut Pähkinäisten saari siirtyi 1910 Turun Hippoksen omistukseen orivarsojen laitumeksi, jollainen se oli seuraavat 60 vuotta. Saarella laidunsi enimmillään 70 orivarsaa. Pähkinäinen siirtyi Turun kaupungin omistukseen vuonna 1976, jolloin siitä tuli kaupungin ulkoilualue. Saaren keskiosa on edelleen kaupungin ulkoilualueena.

Pähkinäisissä voi yöpyä vanhassa savella ja kanervalla eristetyssä päätalossa, jossa on 2, 3 ja 4 hengen huoneita, tai teltassa ulkoilualueen niityllä. Saarella on kahvila, josta saa pikkupurtavaa tai lounastakin – ja saariston parhaat löylyt antava sauna, jossa tunnin sauna-aika käy lyhyeksi. Saaren pitopalveluyrittäjillä on muutama vuohi ja kaneja. Saaren niityt olivat jo kasvamassa umpeen, kunnes saarella aloitettiin lammaslaidunnus vuonna 2005. Pohjoisosassa sijaitsevaan Kenkämaahan hoitoa on vasta suunnitteilla.

Pähkinäisten laitumia ovat viime vuosina hoitaneet lampaat.

Kuva: Tuuli Pakkanen

Pähkinäpensaiden ja pikkupollon saari

Pähkinäisten saari on valtaosaltaan tyypillistä välisaariston karua kalliomännikköä. Hienot, rehevät, pähkinäpensasta kasvavat lehtonotkelmat katkaisevat saaren laajat kallioselänteet paikka paikoin. Pähkinäisten läntinen osa on hieman itäosaa tasaisempaa. Länsiosassa onkin muutamia kosteapohjaisia niittyjä, joilla on erityisen suuri merkitys saaren arvokkaan hyönteislajiston säilymisessä. Pähkinäinen on edelleen yksi uhanalaisen pikkupollon tärkeimmistä elinalueista Rymättylän saaristossa.

Kenkämaa muodostaa pohjoisimman osan Pähkinäisten saaresta. Aivan pohjois- ja länsiosaa lukuun ottamatta Kenkämaa kuuluu nykyisin valtiolle. Kallioselänteiden ja lehtojen lisäksi Kenkämaan sisälle jää edustava flada, entisiä hakamaita sekä kuivia ja kosteapohjaisia niittyjä. Kenkämaan niityt ovat pikku hiljaa hoidon puutteessa heinittyneet ja fladan alue ruovikoitunut, mutta saaren vahva hirvi- ja kauriskanta ovat toisaalta hidastaneet

Ketoneilikan kaksi värimuunnosta Kenkämaan kedolla.
Kuva: Tuuli Pakkanen

Pähkinäisten perinnemaisemakasvillisuus

Pähkinäisistä, eritoten Kenkämaan puolelta, löytyy mielenkiintoista niittykasvillisuutta, joista mainittakoon keltamatar, hirssi- ja hakarasara, jäkki, hina, hetekaali, käärmeenkieli, isorantasappi, mäkikuisma, mäkikattara, pystykiurunkannus, mukulaleinikki, pölkkyruoho, keltamaite, heinä- ja mäkikaura, nurmilaukka, aholeinikki, ketoneilikka, keihäsvuohennokka, heinäratamo, mäkiminttu, maarianverijuuri ja pölkkyruoho. Myös uhanalaista saunionoidanlukkua on joskus löytynyt saarelta, ja lajia etsivä saattaa vieläkin tehdä löydön.

puiden taimettumista ja avomaiden sulkeutumista. Vanhan laidunnuksen jäljet näkyvät metsien rakenteessa ja kasvilaajuuksissa. ■

Pähkinäisten vanhasta päärakennuksesta voi vuokrata itselleen majapaikan.
Kuva: Tuuli Pakkanen

Maaseutumatkailu – matkailua paikallisilla voimavaroilla

Maaseutumatkailu ammentaa sisällön maaseudun ominaisuuksista ja ympäristöstä, jotka maatalous, kasvinviljely ja kotieläintalous, sekä asutushistoria ovat luoneet. Ei ole maaseutua ilman maataloutta, vaikkakin nykyisin yritystoiminta ei välttämättä maallakaan liity ollenkaan ruuantuotantoon vaan voi olla vanhassa navetassa pidettyjä konferensseja tai tallin ylisille rakennettu uusyrityskeskus.

Maaseutumaisema on paikallisten olosuhteiden ja maatalouden muovaamaa ympäristöä, jossa yhdistyvät ihmisen käden jälki sekä luonnon monimuotoi-

suus. Eliölajit ovat sopeutuneet ja hyödyntäneet viljelyn ja karjakasvatuksen luomia elinympäristöjä ja tuloksena on ollut moniulotteinen, vaihteleva ja kaunis maisema perinteisine kasvilaajeineen. Näin perinnemaisemat liittyvät kiinteästi maaseutumatkailuun, johon luonnollisesti tuo sisältöä myös muu luontoympäristö tärkeimpänä veistöt, monimuotoiset metsät ja suot. Maaseudun rakennuksissa ja maisemapiirteissä näkyvät myös historialliset kerrostumat, jotka kiinnostavat matkailijoita. Suomalainen jokamiehenoikeus on myös yksi maaseutumatkailun kulmakivi, joka tarjoaa laajasti luontoon liittyviä mahdollisuuksia.

Määritelmä

Maaseutumatkailu on maaseudun luontaisiin edellytyksiin ja voimavaroihin sekä pienyrittäjyyteen perustuvaa asiakaslähtöistä matkailun yritystoimintaa. Näitä voimavaroja ovat luonto, maisema, kulttuuri ja ihminen. Tärkeää on noudattaa ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävän matkailun periaatteita, jotta voidaan taata väljä ja rauhallinen maaseutu myös tuleville sukupolville.

Perinteinen maaseutumatkailu on majoitusta maatiloilla ja paikallisiin elinkeinoihin tukeutuvaa matkailua. Metsästys- ja kalastusretkiä tarjotaan monin paikoin. Monilla maatilamatkailutiloilla on edelleen myös varsinaista maataloutta, jolloin heidän palvelujaan käyttävä saa nauttia tilan tuotteista ja tutustuu samalla vaikka poro- tai lammastalouteen tai esimerkiksi omenanviljelyyn ja maidontuotantoon seudusta riippuen. Saaristossa maaseutu on meren äärellä ja antaa oman leimansa myös matkailuun. Veneily, kalastus sekä muu vesillä liikkuminen kuuluvat asiaan. Saariston maatalous on monimuotoista ja pieni- ja tiloille on tyypillistä moniyrittäjäyys, jossa tulot tulevat monesta lähteestä matkailu mukaan lukien.

Teemamatkailu

Erilaisiin teemoihin liittyvä matkailu on tullut myös maaseudulle. Ihmisiä voidaan viedä marjaan tai sieneen tai tarjotaan yösiijaa nuotion ääressä tai vaan alla. Lisäksi maalla järjestetään paljon erilaisiin harrastuksiin, kuten musiikkiin tai taiteisiin liittyvää toimintaa. Maaseutu on myös loistava ympäristö hiljaisuuden retriiteille, otollinen paikka toipumiselle ja virikkeitä täynnä oleva miljöö erilaiselle liikkunnalle.

Luontoharrastukseen sen kaikessa moninaisuudessaan löytää kohteita myös maaseutualueilta. Revontulia, tähtiä, ukkosmyrskyjä ja muitakin taivaan ihmeitä voi bongaila myös avointen

peltoaukeiden reunoilta eikä tarvitse lähteä kauas metsiin tai erämaahan, tai vaikka vain nauttia pimeydestä ilman taajamien valosaastetta. Itselleni jäi lähtemättömästi mieleen monen vuoden takainen syyskuinen viikonloppu Korppoon Wattkastissa meren rannalla, jonne ajeltiin laidunnettujen perinnemaisemien sivuitse ja jossa syyspimeässä yössä loikoiltiin sileällä rantakalliolla ihailien silloin maata poikkeuksellisen lähellä ollutta planeetta Marsia ja käsittämätöntä tähtipaljoutta.

Monimuotoisesta maaseutumiljööstä löytyy matkailulle mahdollisuuksia. Kuvassa Houtskarin kirkolle johtava hiekkatie.

Kuva: Kimmo Härjämäki

Maisemanhoitoa arvostetaan saariston matkailutiloilla

Riitta-Liisa Pettersson

Laidunnuskautena Kirsi Andersson läkävelee aamiaismajoitusmatkailutilansa ympäristössä ja pitää näkemästään, sillä maisema hivelee katsojan mieltä vuodenajasta riippumatta. Lampurina hänellä on asiaa avoimille rantaniityille, puustoisille laitumille, hakoihin ja metsälaitumille. Siellä odottavat kymmenpäiset katraat emäntänsä tervehdyskäyntejä.

Paraisten Nauvossa sijaitsevan Korsnäs Östergårdin ympäristössä on merkkejä vuosisatojen aikaisesta asumisesta ja maankäytöstä. Tilaa on viljelty jo vuo-

desta 1605. ”Viime vuosikymmenten aikana maisemakuva alkoi umpeutua, kun perinteinen karjankasvatus oli päättynyt 1960-luvun puolivälissä”, muistelee tilan emäntä Kirsi Andersson kuulemaansa. Itse hän tuli tilalle miehensä Greger Anderssonin houkuttelemana vuonna 1999. Isäntäpari tapasi toisensa ratsastuksen merkeissä, kun Kirsi tuli tilalle ratsastamaan. ”Annamme nykyisinkin kesällä ratsastustunteja ja järjestämme ratsastusmaastoretkiä hevosillamme”, muistuttaa Kirsi ja lisää ”ja myymme matkailutilallamme myös omaa mustaseljamehua

sekä omista lampaista valmistettuja tuotteita.” Valikoimasta löytyy mm. villalankaa, taljoja, lihaa, huovutusvillaa ja turkismattoja. Tilan päätuotantosuunta on nykyisin viljanviljely ja metsätalous. Vuonna 2007 aloitettiin kuunnostetussa, vuodelta 1820 rakennetussa, päärakennuksessa aamiaismajoitustoimintaa.

Korsnäs Östergårdin entisten laidunalueiden hoidon parantamiseksi on tarvittu sekä mielenkiintoa ja tietoa että halua palauttaa perinteistä laidunnusta. Ensimmäiset kaksi lammastaan

Lampaalle maittaa näkkileipä ja ne tietävät, että sitä emäntä Kirsi Anderssonilla on mukanaan.
Kuva: Riitta-Liisa Pettersson

Kirsi ja Greger hankkivat vuonna 2000. Tietoa lampaiden pidosta ja maisemanhoidosta on saatu toisilta lampureilta, Saariston lammaskerhon ja Know-Sheep-lammashankkeen kautta sekä Talousseuran neuvojilta. Lisäksi tietoa on kartutettu osallistumalla mm. erilaisiin maataloudentukitiedotustilaisuuksiin. Hankitun tiedon pohjalta on ollut hyvä tehdä erilaisia hoitotoimenpiteitä. Nyt tilan entisiä laidunalueita hoidetaan taas laiduntamalla. Hevoslaidunnusta on tilalla harjoitettu vuodesta 1999 ja lammaslaidunnusta siis 2000-luvun alusta. Lampaat ovat suomen- ja ahvenanmaanlampaita sekä niiden risteytyksiä.

”Eläimet laiduntavat noin 17 hehtaarin alueella, jossa on mukana luonnonmonimuotoisuuslaitumia, metsälaitumia sekä tavallisia peltolaitumia. Tätä laidunala saadaan nostettua heinän korjuun jälkeen. Kun uusi kasvusto lähtee heinäpelloilla vauhtiin, teemme aidan peltujen ympärille ja näin saamme lampaiden laidunkautta pidennettyä”, selvittää lampuri Kirsi.

Alueiden laiduntamista arvostetaan

”Laidunnus on herättänyt vieraissamme ja ohikulkijoissa pelkästään myönteisiä tunteita. Ihmiset ottavat keskustelussaan herkästi esille ympäristöasioita. He arvostavat sitä, että saaristomaisema pysyy avoimena”, mainitsee Kirsi ja jatkaa ”toki maisemointityömme on vasta alullaan. Tulosta alkaa näkyä vasta vuosien kuluessa”.

Yhä kasvava maisemanhoitotarve saaristossa on tarjonnut Anderssonien matkailutilalle mahdollisuuden laiduntaa eläimiään myös tilan ulkopuolella. Naapuritilan Västergårdin vanhalla perinteikkäällä metsälaitumella laiduntaa 12 lampaan lauma. ”Uusin kohteemme on kauempana. Seilin (Själö) Natura-alueeseen kuuluvalla muutaman

Rantaniitty ja hakanäkymä alkavat palautua jo muutaman laidunnuskauden jälkeen. Vuosien kuluessa mesiangervo ja kaislikko väistyvät monimuotoisemman niittykasvilajiston tieltä.

Kuva: Riitta-Liisa Pettersson

Niittylihan suosio nousussa

Moni miettii syömänsä ruuan vaikutusta paitsi omaan ja perheensä terveyteen myös ympäristöön. Kasviksia käytetään enemmän, mutta lihasta ei välttämättä kokonaan haluta luopua. Vaikka märehitijöiden ilmastovaikutukset saattavat olla negatiiviset voivat ympäristövaikutukset muuttua kertaheitolla positiivisiksi eläinten laidunnuksen ja varsinkin luonnonlaidunten käytön myötä. Ilman laiduntajia luonnonniityt peltujen ulkopuolella kasvavat umpeen ja arvokas rehu jää hyödyntämättä. Eläimet muuttavat ruohot ja heinät ihmisille arvokkaaksi ja maukkaaksi proteiiniksi. Ravinteet kiertävät ja mitään ei jää hyödyntämättä. Lisäksi eläimet estävät maisemien umpeenkasvun ja ylläpitävät laidunnuksesta riippuvaisia uhanalaisia eliölajeja. Tällaista peltujen ulkopuolisilla luonnonlaitumilla laiduntaneen eläimen lihaa kutsutaan niittylihaksi. Niittylihan suosiminen osaltaan edesauttaa Saariston rengastien perinnemaisemien ja niillä viihtyvän monipuolisen lajikirjon säilymistä.

hehtaarin Morsholmenilla meiltä oli laiduntamassa 6 lammasta toukokuulta syyskuun loppuun”, kertoo Kirsi. ”Ensimmäisen kesän jälkeen, olen miettinyt jos sinne veisi ensi laidunuskaudeksi saaristolaislampaitamme – virallisesti ahvenanmaanlampaita – sillä ne ovat erinomaisia perinnemaisemien hoitajia. Ne valitsevat ravinnokseen mielellään yrttikasveja, lehdeksiä, niittykasvillisuutta ja syövät paremmin karkeampaakin kasvustoa. Eli ne sopivat paremmin ennallistettavalle laidunkohteelle. Luonteeltaan saaristolaiset ovat uteliaita ja ketteriä eläimiä, joten ne sopeutuvat helposti myös uusiin olosuhteisiin ja saaren mökkiläisiin”.

Hoitamattomina vanhoja perinnemaisemia ja laidunalueita uhkaa ajan myötä vesakoituminen ja umpeenkasvu epämääräiseksi tiheiköksi. Tällaisten alueiden suhteen on tarpeen miettiä, hoidetaanko aluetta avoimena vai hoidetaanko puustoa. Joka tapauksessa tärkeintä on, että alueita hoidetaan jollain tavoin. Niittyjen, vanhojen luonnontilaisten laidunalueiden ja kosteikkojen hoitoon on haettavissa vapaaehtoista ympäristökorvausta. Niillä pyritään kattamaan ainakin osa laidunnusjärjestelyjen kuluista. ”Jos meille tarjotaan muita vastaavia ja riittävän laajoja tilamme ulkopuolisia laidunusalueita, haemme niille itse myös erityisympäristötukea” mainitsee Kirsi. ■

Kirjoittaja toimii maisemanhoidon neuvojana ProAgria Finska Hushållnings-sällskapet – Suomen Talousseurassa.

Lisätietoja: Korsnäs Östergård,
www.maatilamatkailunauvo.tarjoaa.fi

Korsnäs Östergårdin eläimet ovat laiduntaneet myös naapuritilan rantalaidunalueita jo yli kymmenen vuoden ajan.
Riitta-Liisa Pettersson

Pieni poikkeama rengastieltä tarjoaa upeita maisemia, saariston rauhaa ja jännittävää historiaa. Tässä kaksi ehdotusta pyöräilyreitit poikkeamiksi sekä karunkauniista ulkosaaristosta että vehreän metsäisestä sisäsaaristosta. Molemmat vaihtoehdot ovat helppoja käyntikohteita myös niille, jotka etsivät viikonlopun retkikohteita julkisten yhteyksien päästä.

Seilin saari

Noin 20 min merimatkan päässä Nauvon kirkonkylältä sijaitseva upea Seilin saari omaa poikkeuksellisen synkän historian. Spitaali- ja mielisairaalana toimineelta saarelta ei ollut paluuta terveiden kirjoihin. Valoisampi tulevaisuus avautui aika tasan 50 vuotta sitten, kun Turun Yliopisto perusti sairaalatiloihin tutkimusaseman ja sairaalatunnelma vaihtui Itämeren tilan tutkintaan. Saaristolle tyypillisesti Seilin luonto on yhtä monipuolista kuin sen pitkäaikainen käyttöhistoriakin. Saaren rakennettu maisema on kulttuurihistoriallisesti arvokasta. Avointa maisemaa kehystävät rehevät niityt ja iäkäs puusto. Suurin osa saaresta on vanhaa tai vanhentuvaa metsää sekä jylhiä kallioita. Reheviä lehtoja on runsaasti. Pääosa saaresta perustettiin valtion luonnonsuojelualueeksi vuonna 2014.

Seilissä retkeilijä voi kiertää saarta ohjeiden mukaisilla reiteillä itsekseen tai osallistua ohjatulle opastukselle ja kuulla saaren kiinnostavasta historiasta.

Kuva: Maija Mussaari

Saaren perinnemaisemia on kunnostettu urakalla viime vuosina ja tulos alkaa näkyä. Tästä pääsee nauttimaan heti saareen saavuttuaan. Iäkkäiden mäntyjen reunustamat esiinraivatut kedot kukkivat värikkäästi yhteysalusturista lähtevän tien varrella. Niittyaukealle saavuttaessa katse kannattaa suunnata pientareille, jossa saaren erikoisuus, peltomaitikka kukkii heinäkuussa huutavan punaisena. Ketokasvit värittävät pientareita koko matkan aina kirkkoniemelle saakka. Kirkkoniemen jylhä maisema puukirkkoineen on retken kaukaisin piste ja kävelyretken arvoinen. Retken kruunaa Seilin kulttuurihistoriasta kertova opastus.

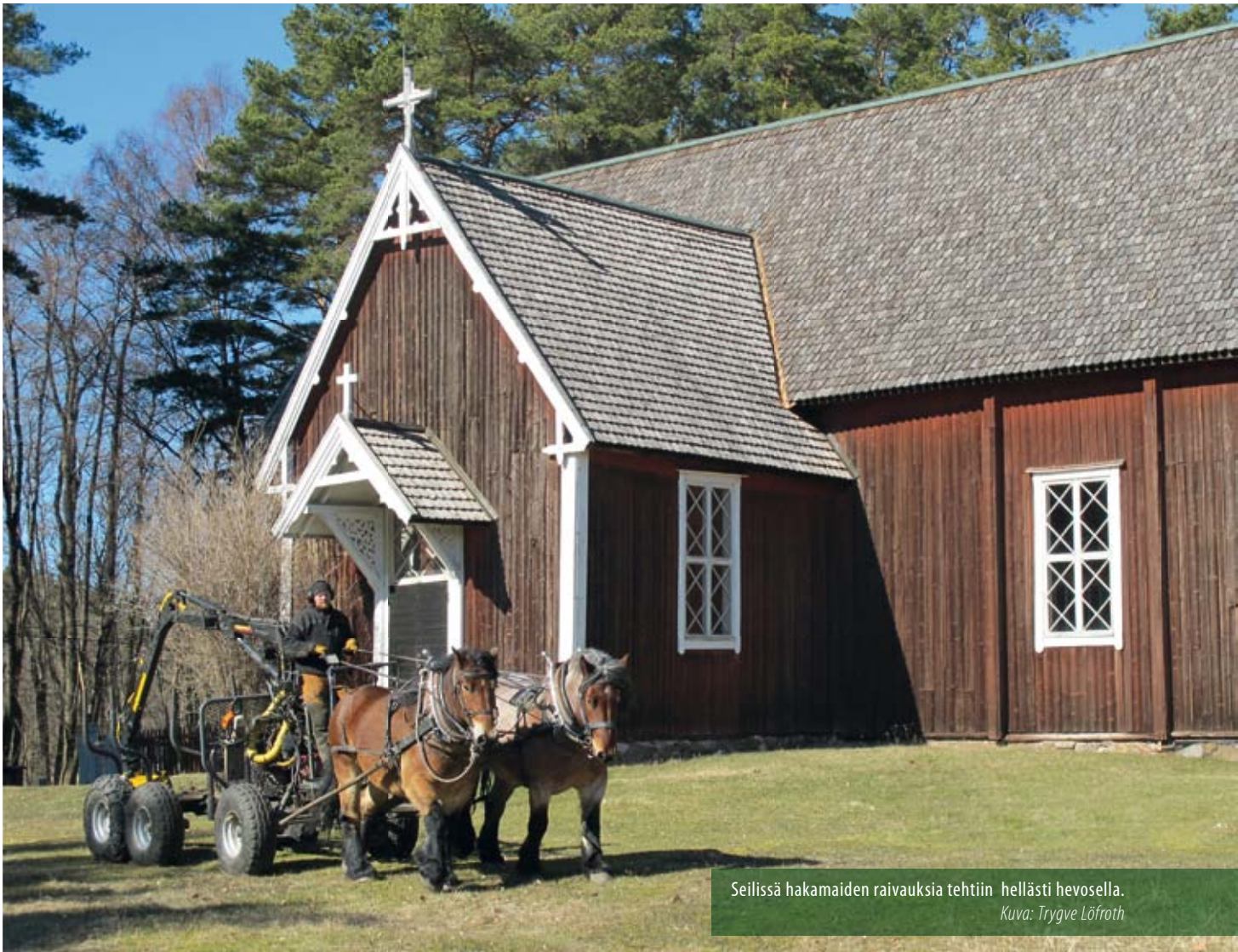
Saarelle pääsee suhteellisen helposti ja vaivattomasti suoraan Nauvon kesäisestä keskustasta. Ms. Östern ottaa pientä maksua liikennöinnistään ja kulkee kesäkauden (toukokuulta elokuulle).

Koska aikataulut muuttuvat vuosittain ja vuodenaikojen välillä, kannattaa aikataulu aina tarkastaa ennen saarelle lähtöä. Saaristomeren tutkimuslaitoksen sivuilta löytyvät ajantasaiset liikenneyhteystiedot Seilin saarelle.

www.utu.fi/seili → vierailijalle

Saaristomeren kansallispuisto – Berghamn

Saaristomeren kansallispuisto kattaa ison osan lounaisesta ulkosaaristosta. Saariston historialliset kylät ovat taakuuvarmasti hieno retkikohde. Viikonloppu kansallispuiston rauhassa lataa akkuja hämmästyttävällä teholla. Helppo retkikohde on Berghamnin keskiajalta asti asutettu kylä. Yhteysaluksella (Utön reittialue) saavutettava saari sijaitsee lyhyen merimatkan päässä Pärnäsistä.

Seilissä hakamaiden raivauksia tehtiin hellästi hevosella.
Kuva: Trygve Löfroth

Ilta-aurinko Berghamnissa.
Kuva: Maija Mussaari

Yhteysalus jättää matkaajat kylän yhteysaluslaituriin, josta pääsee kävelymällä tietä ja polkua pitkin kansallispuiston alueelle Västerbyn tilalle. Tilan mailta löytyvät vessat, luontotupa, nuotiopaikka ja telttailupaikka. Telttapaikka on sijoitettu aidatulle alueelle, suojaan laumalta niittyjä hoitavia lampaita ja lehmiä.

Saaren perinnemaisemat ovat vertaansa vailla. Kalkkivaikutteiset, pitkään ja lähes taukoamatta hoidetut kedot ja hakamaat tarjoavat aidon saaristoluontokokemuksen. Ilta-auringossa kohde on parhaimmillaan, valon lävistäessä vihreän lehvästön ja tuulen heiluttaessa kalliokedon kalliokedon uhanalaisia tähkämaitikoita. Luontopolkuihin ja rannan luontotupaan kannattaa ehdottomasti tutustua. Polut vievät upeille näköalapaikoille sekä tarjoavat katsuksen tilan historialliseen maisemaan. Berghamnin tilalle pääsee tutustumaan myös talkooleirien kautta, joita järjestetään joka vuosi. Näillä talkooleirillä vieraillaan peräti kolmella Berg-

hamninn kylän saarella tutustumassa, sillä kylän lehdesniityt ja kesälaitumet sijaitsevat kahdella viereisellä saarella. Berghamnin pääsaaren punainen tupa toimii leirikeskuksena. ■

Lisätietoja www.luontoon.fi
Saaristomerén kansallispuisto.

Tähkämaitikka Berghamnista.
Kuva: Maija Mussaari

**Retkiä, majoitusta, opastuksia
ja ohjelmapalveluita saaristossa.**

VARAA HELPOSTI NETISSÄ TAI OTA YHTEYTTÄ.

Suomen Saaristovaraus Oy

www.suomensaaristovaraus.fi

info@suomensaaristovaraus.fi

Puh. (02) 410 6600

 SUOMEN SAARISTOVARAUS
FINLANDS SKÄRGÅRDSBOKNING
ARCHIPELAGO BOOKING OF FINLAND